

Телешоу набридають

Володимир БОЙКО, Чернігів

Вільна, спокійна, невимушена, аналітична розмова, пов'язана з подіями минулого і сьогодення, та об'єднана непересічною постаттю, — це одне з вражень про нещодавній показ на місцевих телеканалах Чернігівщині програми телеканалу «Культура» циклу «Діалоги» про Джеймса Мейса. То доволі поширена думка викладачів вищих навчальних закладів міста над Десною, з якими спілкувався автор цих рядків. Додавали вони й таке — численні телешоу набридають, адже там виступають одні й ті ж самі люди, про яких заздалегідь відомо, що скажуть і коли вчепляться одне одному в горлянку. Сутнісні питання в такому разі цікавлять якнайменше. Водночас стає вкрай тривожно, адже тональність полеміки на таких зустрічах дуже нагадує кінець 1918 р. в Україні, — що було потім добре відомо. А ще казали — насправді в «Діалогах» йшлося не лише про Мейса, а про Україну та, в її контексті, про загальнолюдські проблеми: що відбулося з нашими головами, а відтак — куди нам іти (тобто, в Європу чи як?).

Демонстрація фільму співпала з поминальним тижнем жертв Голодомору, між іншим спонукавши глядачів висловлюватися доволі критично, а саме: тепер часто трагедію перетворюють на фарс, тому що доручили справу вшанування бюрократам, а вони робили так, як розуміють, — складається враження, що було оголошено змагання стосовно кількості встановлених хрестів, проведених лекцій та інших заходів. Відтак важлива справа часто робилося по-радянськи. Противники визнання Голодомору 1932 — 1933 рр. як геноциду українського народу користуються саме цим, адже народ у нас реагує на подібні засоби впливу однозначно — він їх відкидає. Після перегляду передачі довелося почути і таке: «А що зараз по селах робиться? Навіщо нам помпезність? Кожен день у нас вмирають від туберкульозу! Треба говорити про сучасні проблеми». Остання теза, як на мене, є свого роду виправданням власної позиції. Але ж йдеться про думку частини громадян України (викликану в тому числі й неоконкретними діями), яка має бути почута та зрозуміла. До речі, сам Мейс (про це наголошувалося ведучими програми) оцінював стан сучасної йому України як новітню трагедію. За що тогочасна влада його не сприймала.

Про особисте — свого часу мені пощастило спілкуватися з Джеймсом Мейсом, коли він пропонував акцію національної пам'яті «Свічка у вікні» (між іншим, місцева газета «Чернігівський вісник» тоді слідом за «Днем» одна з небагатьох надрукувала цей заклик). Йшлося про ефект співчуття до болю людей, що загинули, їхнім зламаним долям та життям на особистісному рівні. А через нього — об'єднання всіх громадян України незалежно від місця проживання, переконань, віку чи роду занять. Принаймні один раз у житті я бачив та був учасником

подібного, правда йшлося про іншу подію — річницю аварії на Чорнобильській АЕС. У квітні 1990 р. усі студенти гуртожитку історичного факультету Київського державного університету ім. Тараса Шевченка виставили у своїх кімнат палаючі свічки — не тому що їм наказали, але з власної волі. Гадаю, що у жахливому сні Мейсу не могла примаритися така акція як адміністративна — в такому разі вона щонайменше перетворюється на бездушну форму.

Тут присутній ще один момент, порушений моїми співрозмовниками: «Воскресають лише там, де є могили. Суспільство, яке не має пам'яті та співчуття — приречене на небуття». Та вели далі — совку не властиве співчуття. Десятиріччями держава цілеспрямовано виховувала саме цей тип людини, адже інші для неї становили приховану загрозу. А ще залякувала. Уявіть собі викладача, який після звільнення з ГУЛАГУ боявся навіть студентів — це реальний персонаж другої половини 50-х рр. У результаті Голодомору, стверджували посадовці, зникло традиційне українське село з його світом, а владарювати став той, хто нічого не робив. «Тепер у селі немає любові до землі — ось справжній геноцид. Ті ідеї, що ми хотіли підняти на початку 1990 рр., тепер значною мірою втрачені. Страшне те, що ми звикли дивитися на світ через ковбасу. Ось коріння проблеми. Нам потрібно лікування духовності, адже її відсутність у влади і призвела до виморення голодом. Як здолаємо цю хворобу — станемо вищими і кращими, а ні — то пануватимуть ті, хто розкрадають транші», — наголошувала під враженням від фільму державний службовець.

Її підтримав фаховий історик, за спостереженням якого сімнадцять років незалежності України виявилось замало для подолання психологічної травми. Втім, на його переконання, дивно, як після всього цього держава і нація взагалі існують.

«Нам у школі так про історію не розповідали», — це вже оцінка з іншого покоління, 17-річного студента-технаря. А його товариш був вкрай здивований тим, що Мейс поставив під удар кар'єру, присвятивши себе вивченню трагедії українського народу, та констатував — у світі таких людей мало. Ризикну зробити узагальнення — нова генерація виглядає не лише значно розкутішою, але й відверто прагматичнішою, часом аж до цинізму. Мені ця риса подобається, адже вона дозволяє говорити відкритим текстом, а не набридлим візантизмом. А от абсолютна спрямованість на особистий успіх, який, насамперед, вимірюється в грошовому еквіваленті, — ні. Цікаво інше: на зауваження, що Мейса таки не купили, хлопець відповів: «Він був чесним. Я так вважаю».

Тож як загальний підсумок спілкування наведу таку думку: подібні програми потрібні не під кампанії, що накочуються хвилями і здатні відбити бажання навіть у найпалкіших прихильників ідеї, а для повсякдення. І якщо після перегляду фільму додалося хоча б кілька небайдужих — то вже добре.

№214, вівторок, 25 листопада 2008